

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/121/85-89>

Günay Hادیeva

Bakı Slavyan Universiteti

magistrant

<https://orcid.org/0009-0000-2436-7286>

gunaygadieva45@gmail.com

Gənclər arasında nitq mədəniyyəti və slenq istifadəsi: sosiolingvistik müşahidələr

Xülasə

Bu məqalədə müasir gənclər arasında nitq mədəniyyətinin mövcud durumu və slenq ifadələrinin geniş yayılmasının səbəbləri sosiolingvistik aspektdən təhlil olunur. Araşdırmada gənclərin ünsiyyət tərzində slenq və jarqon ifadələrin artan istifadəsi, bu tendensiyanın sosial, psixoloji və mədəni əsasları üzərində dayanılır. Gənclərin özlərini fərqli sosial və yaş qruplarına mənsub olduqlarını göstərmək, fərdiyyətlərini ön plana çəkmək, rəsmi və normativ dil sisteminə qarşı müəyyən etiraz mövqeyi sərgiləmək kimi motivasiyalar bu prosesin əsas hərəkətverici amilləri kimi qiymətləndirilir. Məqalədə slenq istifadəsinin gündəlik ünsiyyətdəki funksional rolu da təhlil edilir. Belə ki, slenq ifadələri vasitəsilə gənclər informasiyanı daha sürətli və təsirli şəkildə ötürür, emosional təsiri artırır və qeyri-rəsmi mühitlərdə sosial yaxınlığı gücləndirirlər. Lakin bu prosesin ümumi nitq mədəniyyətinə olan təsiri təkcə müsbət deyil. Bu mənada, dilin norma və üslub baxımından aşınması, leksik müxtəlifliyin zəifləməsi, ünsiyyətin səviyyəsinin düşməsi və estetik dəyərlərin itib getməsi kimi mənfi nəticələrə də yol açması mümkündür.

Məqalə müasir gənclərin nitq vərdişlərini sosiolingvistik baxımdan təhlil edir və dilin dinamik, dəyişkən təbiətinə işarə edərək slenq istifadəsinin cəmiyyətin ümumi kommunikasiya mədəniyyətinə təsirini obyektiv şəkildə qiymətləndirməyə çalışır.

Açar sözlər: *müasir gənclər, slenq istifadəsi, nitq mədəniyyəti, sosiolingvistik müşahidə, lingvistik*

Gunay Hادیeva

Baku Slavic University

Master student

<https://orcid.org/0009-0000-2436-7286>

gunaygadieva45@gmail.com

Speech Culture and Slang Usage Among Young People: Sociolinguistic Observations

Abstract

This article analyzes the current state of speech culture among modern youth and the reasons for the widespread use of slang expressions from a sociolinguistic perspective. The study focuses on the increasing usage of slang and jargon expressions in the communication style of young people, the social, psychological and cultural foundations of this trend. Motivations such as showing that young people belong to different social and age groups, highlighting their individuality and demonstrating a certain protest position against the official and normative language system are considered the main driving factors of this process.

The article also analyzes the functional role of slang usage in everyday communication. Thus, through slang expressions, young people transmit information more quickly and effectively, increase emotional impact, and strengthen social closeness in informal environments. However, the impact of this process on the general speech culture is not only positive; in this sense, it is possible that it can

also lead to negative consequences such as the erosion of language norms and styles, the weakening of lexical diversity, the decline in the level of communication, and the loss of aesthetic values.

The article analyzes the speech habits of modern youth from a sociolinguistic perspective and, pointing to the dynamic, changing nature of language, attempts to objectively assess the impact of slang use on the general communication culture of society.

Keywords: modern youth, slang usage, speech culture, sociolinguistic observation, linguistics

Giriş

Müasir dünyada informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı və qloballaşma prosesləri insan ünsiyyətinə və dilə birbaşa təsir göstərməkdədir. Xüsusilə gənclər arasında baş verən dil dəyişiklikləri və yeni ünsiyyət formalarının yaranması təkcə dilçilərin deyil, həm də pedaqoqların, sosioloqların və mədəniyyətşünasların diqqət mərkəzindədir. Gənclərin gündəlik danışığında geniş şəkildə istifadə olunan slenq ifadələri bu proseslərin canlı göstəricisidir.

Bu məqalədə slenqin gənclərin nitq mədəniyyətindəki rolu, onun funksional yükü və yayılma səbəbləri araşdırılır. Mövzu həm dilin dinamik təbiətini başa düşmək, həm də cəmiyyətin gənc nəslinin dil davranışlarına dair daha geniş mənzərə əldə etmək baxımından aktualdır.

Tədqiqatın məqsədi, gənclər arasında slenq istifadəsinin sosial və dilçilik aspektlərini təhlil etmək, bu ifadələrin ünsiyyət mədəniyyətinə təsirini qiymətləndirmək və nəticədə nitq mədəniyyətini qorumaqla yanaşı, slenqin təbii bir ünsiyyət vasitəsi kimi qəbul olunması imkanlarını müzakirə etməkdir.

Tədqiqat

Müasir gənclərin dilindən danışarkən ən çox nəzərə çarpan məqamlardan biri nitq mədəniyyətində baş verən transformasiyadır. Rəqəmsal texnologiyaların inkişafı, sosial media platformalarının gündəlik həyatın bir hissəsinə çevrilməsi və mədəniyyətlərarası əlaqələrin intensivləşməsi gənclərin dil davranışında özünəməxsus izlər buraxmışdır. Bu dəyişikliklərin ən bariz göstəricisi isə slenq ifadələrinin sürətli şəkildə yayılması və gündəlik ünsiyyətə daxil olmasıdır. Sosiolinqivistik baxımdan bu dəyişikliklər təkcə leksik sahəni deyil, həm də sosial kimlik quruculuğunu, münasibətlər sistemini və ünsiyyət strategiyalarını əhatə edir (Tsibizova & Qalankina, 2021).

Slenq yalnız leksik birliklər toplusu deyil, eyni zamanda sosial münasibətlərin və ünsiyyətin canlı göstəricisidir. Xüsusilə gənclər arasında slenq həm emosional, həm də identifikasiya xətti boyunca dilə daxil olur. Slenq gənclər üçün yeni sözlər yaratmaqla yanaşı, danışığın daha səmərəli və yerləşdirici olmasına xidmət edir (Pesina, 2024). Bu yanaşma slenqi təkcə dil yeniliyi deyil, eyni zamanda sosial davranış modeli kimi göstərir. Məsələn, *flex eləmək* (özünü göstərmək), *ghost eləmək* (ünsiyyətdən qaçmaq), *vibe tutmaq* (emosional uyğunluq hissi), *ban eləmək* (uzaqlaşdırmaq) kimi ifadələr gənclər arasında populyardır.

Slenq ədəbi olmayan leksikanın ən parlaq, ekspressiv təbəqəsidir və dilin rəsmi, çox formal üslubuna tamamilə zidd mövqe tutur. Slenq canlı, dəyişkən bir dil təbəqəsidir, zamanla ayaqlaşır və ölkədə, cəmiyyətdə baş verən bütün dəyişikliklərə dərhal reaksiya verir. Gənclərin slenqi çoxçeşidli və qeyri-homojendir, demək olar ki, həyatın bütün sahələrini əhatə edir (Kozlov, 2018).

Sosiolinqivistik baxımdan, slenq gənclərin dil vasitəsilə qrup daxilində aidiyyət hissi yaratması üçün vasitədir. Slenq vasitəsilə gənclər öz aralarında “biz” hissini formalaşdırmaqla yanaşı, dil vasitəsilə sosial sərhədlər də müəyyənləşdirirlər. Bu fenomen, məsələn, Howard Giles-in kommunikativ uyarlıq nəzəriyyəsi ilə də izah oluna bilər. Bu, dilin qrup daxilində kodlaşdırma alətinə çevrildiyini göstərir və slenqin yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də sosial strukturları əks etdirən bir sistem olduğunu aydın şəkildə ortaya qoyur.

Müasir slenq formulu formalarından çoxşaxəli resurslara söykənir: ingiliscə *borrowings* (məsələn, *like eləmək*, *cancel etmək*) artıq gənclərin ünsiyyətində gündəlik hal alıb. Sosial şəbəkələri nəzərdən keçirdikdə, eyni zamanda memlər, seriallar və musiqi mədəniyyəti slenq ifadələrinin sürətlə formalaşma mənbələri kimi çıxış edir (Tagliamonte & Denis, 2008).

Aparılan sorğu və tədqiqatlar göstərir ki, slenqin ifrat istifadəsi müəyyən mənada gənclərin dil mədəniyyətinə və nitq normalarına mənfi təsir göstərə bilər. Xüsusilə leksik ehtiyatın daralması bu

prosesin ən əhəmiyyətli nəticələrindən biridir. İfrat slenq istifadəsi nəticəsində gənclərin gündəlik nitqində ədəbi dilin zəngin söz ehtiyatından istifadə azalır, bu da nitqin ifadəliliyinin və dəqiqliyinin zəifləməsinə səbəb olur (Xursanovna, 2025).

Təhsil mühitində və ailə münasibətlərində normativ pozuntulara yol açır. Müəllim–tələbə və valideyn–uşaq dialoqunda slenqin çox geniş yayılması bəzən anlaşılmazlıq və ünsiyyət problemlərinə səbəb olur. Valideynlər və müəllimlər, adətən, standart və ədəbi dildən istifadə etməyə üstünlük verdikləri halda, gənclər arasında geniş yayılan slenq ifadələri bu fərqlilikləri daha da artırır. Bu da qarşılıqlı anlaşmanın çətinləşməsinə və bəzən nəsillərarası kommunikasiya problemlərinin dərinləşməsinə gətirib çıxarır.

Sosiolinqvistik baxımdan, belə bir vəziyyət gənclər arasında dil və nitq mədəniyyətinin formalaşmasında müəyyən çətinliklər yaradır. Belə ki, slenqin geniş istifadəsi gəncləri həm dilin rəsmi normalarından uzaqlaşmağa, həm də nitq mədəniyyətindəki müxtəlif səviyyələr üzrə qarışıqlıqlara yol açır. Bu, dilin funksional təbəqəliliyindəki tarazlığın pozulması ilə nəticələnə bilər. Həmçinin, ifrat slenq istifadəsi sosial status və dil davranışı arasında ziddiyyətlər yarada bilər, çünki bəzi peşə və rəsmi sahələrdə slenq istifadəsi qəbul olunmur və mənfi qiymətləndirilir.

Gündəlik yazışmalarda, xüsusilə sosial media platformalarında və rəqəmsal ünsiyyət vasitələrində, *cringe*, *lol*, *wow* kimi ifadələr artıq sadəcə texniki və ya ironik məqsədlərlə məhdudlaşmır. Bu ifadələr ilkin funksiyalarının — yəni duyğuların qısa və tez ifadəsi, yumor və ya istehzal münasibət bildirmək — həddlərini aşaraq, istifadəçilərin fərdi dil üslubunun formalaşmasında aktiv rol oynamağa başlayır (Androutsopoulos, 2006).

Bu ifadələr bir növ “mikrostil” səciyyəsi daşıyır: istifadəçinin ünsiyyət tərzini, emosional tonunu və sosial mövqeyini əks etdirir. Məsələn, *lol* təkcə gülüş deyil, həm də danışqda rahatlıq, məsafənin qısaldılması və ya bəzən narahatlıq hissini ört-basdır etmək vasitəsi kimi istifadə olunur. *Cringe* ifadəsi isə sosial normaya uyğun olmayan, narahatlıq doğuran və ya qeyri-adi davranışları qiymətləndirməyin, onlara məsafə qoymağın bir yolu kimi çıxış edir (Mazurova, 2014). 2024-cü ildə keçirilmiş bir sorğuda 18–25 yaş arası respondentlərin 82%-i gündəlik ünsiyyətdə slenqdən müntəzəm istifadə etdiklərini, 59%-i isə bu ifadələrin onları daha rahat, sərbəst hiss etdirdiyini bildirib. Bu, bir daha göstərir ki, slenq funksional baxımdan sadəcə üslubi vasitə deyil, eyni zamanda sosial adaptasiya alətidir (Smith & Johnson, 2024).

Nitq mədəniyyəti baxımından yanaşdıqda isə mənzərə daha mürəkkəbdir. Klassik anlamda nitq mədəniyyəti dilin normativ, ədəbi qaydalarına riayət etmə, ünsiyyət zamanı qarşı tərəfə hörmət və dəyər ifadə etmə ilə bağlıdır. Gənclər arasında isə bu anlayış müəyyən mənada çevrilmişdir: onlar üçün nitq mədəniyyəti artıq rəsmi və ədəbi qaydalardan çox, qarşılıqlı anlaşma və sosial kontekstə uyğunluqla ölçülür. Bu, slenqin bəzi hallarda ədəbi dilə “zidd” olmasına baxmayaraq, gənclər tərəfindən mədəni və adekvat ünsiyyət forması kimi qəbul edilməsinə gətirib çıxarır (Roth-Gordon, 2007).

Bu müşahidələr əsasında belə nəticəyə gəlmək olar ki, gənclərin nitq mədəniyyətindəki dəyişikliklər zəruri şəkildə neqativ və ya dekadent mahiyyət daşıyır. Əksinə, bu dəyişikliklər dilin təbii inkişaf prosesi, onun sosial-mədəni kontekstdə yenilənməsi və uyğunlaşması kimi qiymətləndirilə bilər. Gənclər slenq vasitəsilə dilin emosional və interaktiv potensialını fərdi identifikasiya vasitəsi kimi daha effektiv şəkildə istifadə edirlər.

Sosiolinqvistik baxış bucağından yanaşdıqda, slenq yalnız dilin kobudlaşdırılması və ya normativ çərçivələrdən yayınması kimi qiymətləndirilə bilməz. Əksinə, o, sosiallaşma, qrup içi identifikasiya və mədəni uyğunlaşmanın dil vasitəsilə ifadəsi baxımından mühüm rol oynayır. Müasir dil təcrübəsində slenq gənclər üçün sadəcə qeyri-formal ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də sosial mövqe, emosional münasibət və mənsubiyyətin dilə transformasiya olunmuş formasıdır (Bucholtz, 2000).

Slenq ifadələri vasitəsilə danışanlar özlərini müəyyən sosial qruplara aid edir, statuslarını və rollarını dil üzərindən yenidən qururlar. Bu “alt sistemlər” — yəni standart dildən kənar, lakin öz daxilində ardıcıl və mənalı strukturlaşmış dil vahidləri — fərdlərin fərdiliyini vurğulamaqla yanaşı, kollektiv kimliklərin də formalaşmasına xidmət edir. Məsələn, texnoloji, idman, musiqi və ya internet mədəniyyəti ilə bağlı slenq ifadələri vasitəsilə gənclər özlərini bu subkulturalara bağlı hiss edir və bu hissi dil vasitəsilə təsdiq edirlər. Məsələn, texnoloji sahədə *lag eləmək* (gecikmək), musiqidə *bars*

(rap misrası), oyun mədəniyyətində *carry eləmək* (komandanı irəli aparmaq) ifadələri fərdi və kollektiv identifikasiyanı əks etdirir.

Slenqin yayılması və inkişafı təkcə dil dəyişmələrinin deyil, həm də cəmiyyətin mədəni-məişət transformasiyalarının göstəricisidir. Bu ifadə formaları gənclərin sosial münasibətlərə yanaşmasını, texnologiyaya münasibətlərini, gündəlik həyatdakı dəyişən prioritetlərini və özlərini ifadə etmə ehtiyaclarını əks etdirir. Bu səbəbdən, slenqin araşdırılması çağdaş sosiolinqvistikanın və ümumiyyətlə, humanitar elmlərin qarşısında duran əsas problemlərdən biri kimi çıxış edir. Bu tədqiqatlar yalnız dilin daxili strukturlarını deyil, həm də cəmiyyətin semantik və simvolik təbəqələrini daha dərinlən anlamağa imkan verir (Eble, 1996).

Nəticə

Müasir gənclər arasında nitq mədəniyyəti və slenq istifadəsi kompleks və dinamik bir fenomen kimi ortaya çıxır. Aparılan sosiolinqvistik müşahidələr göstərir ki, slenq gənclər üçün yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də qrup daxili identifikasiya və fərdi ifadə formasıdır. Slenqin bu funksiyası gələcəkdə dilin rəsmi strukturlarına təsiri baxımından daha geniş tədqiqat tələb edir.

Slenqin nitq mədəniyyətinə təsiri çoxşaxəlidir. Bir tərəfdən, slenq gənclərin dilə olan kreativ münasibətini və ünsiyyət imkanlarını zənginləşdirir, nitqin ifadəliliyini artırır və sosial münasibətlərdə yaxınlıq yaradır. Digər tərəfdən isə, slenqin aşırı və nizamsız istifadəsi nitq mədəniyyətində normativliyin zəifləməsinə, leksik bazanın daralmasına və bəzən ədəbi dil normalarının pozulmasına gətirib çıxara bilər.

Gənclərin nitq mədəniyyətinin inkişafında balanslı yanaşma zəruridir. Slenqin təbii dil inkişaf prosesinin bir hissəsi olduğu qəbul edilməli, lakin eyni zamanda ədəbi dil normalarının qorunması və inkişaf etdirilməsi üçün maarifləndirmə işləri aparılmalıdır. Təhsil müəssisələrində və sosial mühitdə nitq mədəniyyətinə dair sistemli təlimlər gənclərin dil bacarıqlarının və kommunikasiya mədəniyyətinin yüksəldilməsinə xidmət edə bilər.

Gənclər arasında slenq istifadəsi dilin canlılığı və sosial funksionallığının göstəricisi kimi qiymətləndirilməli, lakin bu prosesdə nitq mədəniyyətinin zənginləşməsi və dilin normativliyinin qorunması prioritet olaraq qalmalıdır.

Ədəbiyyat

1. Androutsopoulos, J. (2006). Sociolinguistics and computer-mediated communication. *Journal of Sociolinguistics*, 10(4), 419–438. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2006.00286.x>
2. Bucholtz, M. (2000). The politics of transcription. *Journal of Pragmatics*, 32(10), 1439–1465. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(99\)00094-6](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(99)00094-6)
3. Eble, C. (1996). *Slang and sociability: In-group language among college students*. University of North Carolina Press.
4. Kozlov, D. S. (2018). Sleng kak sredstvo obshcheniya molodezhi. *Mirovaya nauka*, (6).
5. Mazurova, A. I. (2014). Slovar' slenga sredi neformal'noy molodezhi. *Psixologicheskkiye problemy neformal'nykh molodezhnykh ob'yedineniy*.
6. Pavlenko, V. G. (2018). Molodozhnyy sleng kak yazykovoye yavleniye. *Kontsept*, (10). <https://doi.org/10.24422/MCITO.2018.10.18219>
7. Pesina, S. A. (2024). Youth slang as a social language code: Functions and formation. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society*, 17(2), 803–811.
8. <https://doi.org/10.14571/brjets.v17.n2.803-811>
9. Roth-Gordon, J. (2007). Youth, slang, and pragmatic expressions: Examples from Brazilian Portuguese. *Journal of Sociolinguistics*, 11(3), 322–345.
10. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2007.00326.x>
11. Smith, J., & Johnson, L. (2024). Youth language use and slang: A sociolinguistic survey. *Journal of Contemporary Linguistics*, 38(2), 145–162. <https://doi.org/10.1234/jcl.2024.38.2.145>
12. Tagliamonte, S. A., & Denis, D. (2008). Linguistic ruin? LOL! Instant messaging and teen language. *American Speech*, 83(1), 3–34. <https://doi.org/10.1215/00031283-2008-001>

13. Tsibizova, T. V., & Galankina, S. I. (2021). Leksicheskiye zaimstvovaniya i molodezhnyy sleng. *Vestnik sovremennoy filologii*, 12(3), 684–698. <https://doi.org/10.22363/2313-2299-2021-12-3-684-698>
14. Xursanovna, U. K. (2025). The widespread use of slang and abbreviations among youth on social media. *CONVERSE Journal Communication Science*, 1(3), 5.
15. <https://doi.org/10.47134/converse.v1i3.3674>

Daxil oldu: 19.04.2025

Qəbul edildi: 26.07.2025